

Anna Lindh: Pippi på arabiska och Sheherazade på svenska - ömsesidig dialog förebygger konflikter

Talare

Anna Lindh
Utrikesminister

Datum

17 september 1999

Plats

Bok- och Biblioteksmässan,
Göteborg

”Människor är fiender till det varom de är okunniga”.

Detta konstaterade Ali Ibn Abi Talib, kalif 656-661 och Muhammeds svärson och kusin. Han var känd som retoriker och 500 år efter hans död samlades hans predikningar och reflektioner i en samling med titeln Vältalighetens metod.

Han fällde sitt uttalande i en tid präglad av religiös och kulturell intolerans. Långt före modernitet, upplysning, religionsfrihetsprinciper och den allmänna förklaringen om mänskliga rättigheter.

Men hans insikt tillhör inte bara historien.

För några år sedan lanserade den amerikanske professorn Samuel Huntington tesen om civilisationernas konflikter. Också andra – politiker och forskare – har talat om att den röda faran – kommunismen – har ersatts av den gröna – muslimsk fundamentalism – som det stora hotet mot den västerländska civilisationen.

Det finns en risk för att detta kan bli självuppfyllande profetior. I såväl väst som i den muslimska delen av världen finns en tendens att skapa förenklade fiendebilder av ”den andre”. Islam betraktas av många i väst som ett monolitisk block präglad av intolerans och fundamentalism. I muslimska länder ser man ofta på väst med de historiska belastningar som skapats genom korståg och kolonialism.

Fördomar måste mötas med en kombination av upplysning, personliga erfarenheter och förtroendeskapande dialog. Det finns skäl för oss alla att anamma det gamla indianska ordspråket: ”Döm aldrig en broder innan Du gått två månvarv i hans mockasiner”.

Samtidigt är det nödvändigt att identifiera och vara tydlig i relation till de problem som finns bakom fördomarna. Då finns en möjlighet att utveckla våra kulturer och stärka gemensamma värderingar av tolerans, solidaritet, demokrati, mänskliga rättigheter och jämlikhet.

Dessa är också några av de centrala målsättningar som finns i det handlingsprogram för att förebygga väpnade konflikter som regeringen nyligen tagit fram. Handlingsprogrammet finns att tillgå här på Bok- och Biblioteksmässan. I programmet pekar vi på behovet att förebygga väpnade konflikter genom att i tid vidta politiska, diplomatiska, ekonomiska eller andra åtgärder som står oss till buds. Initiativet har lovordats av bland andra Kofi Annan.

Dialog kan förebygga konflikter. Och dialog bygger på ömsesidighet. Det är lika viktigt att kristna minoriteter respekteras i muslimska länder som att muslimska minoriteter respekteras i länder med kristen majoritetskultur. Kan vi etablera en respektfull dialog ökar möjligheterna att utveckla relationerna också för politiskt och ekonomiskt samarbete.

För 30 år sedan fanns det enligt officiell religionsstatistik inga muslimer i Sverige – dvs. i praktiken färre än 1 000. Idag har nära en femtedel av vår befolkning invandrarbakgrund. 400 000 människor har sitt ursprung i muslimska länder. Moskéer växer fram i stad efter stad. Det finns fler muslimer än katoliker i vårt land. Islam håller på att bli en svensk religion, precis som kristendom och judendom.

Men det är inte problemfritt. Heter Du Ibrahim har Du svårare att få jobb. Få muslimer engagerar sig i det politiska livet. Man möter oförståelse och praktiska problem när man vill utöva sin kultur och religion. Muslimer i Sverige lyfter ofta fram den förenklade bild av islam som ges i svenska läroböcker och förbudet mot halal-slakt, som påtagliga problem.

Samtidigt säger muslimer i Sverige att vårt land klarat omställningen mot ett mångkulturellt och mångkonfessionellt samhälle bättre än många av våra europeiska grannar. Även om okunskap och fördomar finns, är de lagliga rättigheterna och det lagliga skyddet ofta starkt. Exempelvis är det jämförelsevis lätt att få medborgarskap.

En aktiv integrationspolitik, som samtidigt ser till värdet av kulturell identitet, motverkar skapandet av en ghetto-islam och öppnar för en mångkulturell samlevnad. En aktiv arbetsmarknadspolitik har betydelse, inte minst för de mest utsatta grupperna. Och även om vi ser vidriga exempel på aggressiv rasism, och till och med upplevt moskébränningar, finns ett starkt folkligt motstånd mot all sådan extremism.

Jag ser också att vi har goda möjligheter att komma vidare i fördjupad dialog och utvecklas som ett mångkulturellt och mångkonfessionellt samhälle. På en del områden kommer det självklart att ta tid. På andra har vi möjligheter att gå fram snabbare.

Byggandet av moskéer i fler svenska städer är ett positivt tecken. En mer aktiv närvaro av muslimska elever och föräldrar i våra skolor bidrar till en förändrad bild av islam hos den generation som nu växer upp. Vi har nyligen fått en svensk nyöversättning av Koranen. I Stockholmsförorten Rinkeby fokuserar skol- och teaterprojektet Abrahams barn på det gemensamma i judendom, kristendom och islam.

De muslimer som idag finns i Sverige innebär också förbättrade möjligheter att utveckla svenska relationer med stora delar av världen – med Nordafrika, Mellanöstern och Asien. De nya svenskarna besitter kunskap, kontaktytor och engagemang som är viktiga att ta tillvara. De behåller ofta kontakt med sina gamla hemländer och fungerar som bryggor mellan länder och kulturer.

Jag är övertygad om att de nya medborgarna därigenom också kommer att påverka Sveriges och andra europeiska länders utrikespolitik. Vi ser till exempel vilken betydelse immigrantgrupper har för den amerikanska utrikespolitiken.

Även om intresset för dialog mellan kulturer och religioner vuxit kraftigt under senare år, finns det hos många en tvekan att diskutera sambandet mellan religion och politik. Inte minst i det moderna och sekulariserade Sverige har vi vant oss vid att se på religionsfrågor som något som hör det privata till och som därför ska betraktas åtskilt från politik.

Men detta är bara delvis sant. Delar av religionsfrågorna – sådant som till exempel har att göra med andliga erfarenheter och teologi – är enskilda

individens, kyrkans, organisationers och forskares områden. Här begränsas politiken till det som har att göra med religionsfrihet.

Men religion fungerar också som en kulturbärare och är uttryck för etiska grundhållningar. Och det är frågor som kräver ett bredare politiskt angreppssätt. Och i takt med att världen krymper – genom migration, ökat internationellt utbyte och ny teknik – behöver vi bearbeta dessa frågor med en ny attityd.

Det är i religionens roll som kulturbärare vi finner de stora skillnaderna, inte bara mellan världsreligionerna utan också inom dem. Skillnader mellan det protestantiska norra, katolska södra och ortodoxa östra Europa är bara ett exempel. Det är i sin roll som kulturbärare som religionen, när den missbrukas, kan bli utestängande och fungera som en förstärkare av motsättningar.

Vi kan dagligen notera att kulturella faktorer, som religion och etnicitet, har en växande betydelse för politiska skeenden. Det gäller såväl i Europa, som i andra delar av världen och hänger samman med de förändringar våra samhällen idag går igenom.

Som ett resultat av teknikförändringar, migration och internationalisering av ekonomi, teknik, media och kultur blir nationers gränser allt mer porösa. Förändringarna har inneburit en fantastisk ekonomisk utveckling och många miljoner människor har kunnat resa sig ur fattigdom, vilket skänker framtidshopp till andra.

Samtidigt upplever andra att de inte tar plats i denna utveckling. Marginalisering, otrygghet och maktlöshet blir konsekvensen för många människor.

Socialt och politiskt marginaliserade människor – i synnerhet unga – som för 30 år sedan vände sig till marxismen i sökandet efter förändring, vänder sig idag i ökad utsträckning till religionen.

Om vi tittar på fundamentalistiska grupper idag genom ett liknande filter som vi använde när vi tittade på revolutionära grupper i Tredje världen för 30 år sedan – eller på radikala rörelser i Europa i industrialismens barndom – tror jag att vi finner flera intressanta paralleller.

Om religionen blir en bärare av kulturell provinsialism, eller om den används av hänsynslösa ledare som ett maktredskap och för att betona en grupps exklusivitet på en annans bekostnad, blir dess inflytande förödande i politiken och som bränsle på konflikter.

Därför är det nödvändigt att i alla kulturer söka vaccin mot kulturell provinsialism – att lära sig gå i andras mockasiner.

Jag tror få vaccin är så verkningsfulla som litteratur, och i synnerhet barnlitteratur.

En av de som förstått detta är Muna Henning, översättare och Jordaniens honorärkonsul i Sverige. Hon gör ett storverk för att sprida svensk barnlitteratur i en rad arabländer.

En av de böcker som uppskattas mest är den färgstarkaste av alla svenska barnbokshjältar – den självständiga, ettriga och orädda Pippi Långstrump.

Muna Henning har översatt 40 av Astrid Lindgrens titlar till arabiska. Även om kulturskillnader gör att spridning till arabiska bokhandlare inte självklart går av sig själv, är Pippi och Karlsson på taket idag väl kända i Egypten, Jordanien och även Saudiarabien.

Men det är inte bara Astrid Lindgren som har god spridning bland arabiska barn, utan också Gunilla Bergströms underbara sagor om Alfons Åberg. Alfons heter Burhan (fonetiskt: Borhaan) på arabiska.

Framgångarna i spridandet av svensk barnlitteratur utomlands – och nu brett i arabvärlden – är kanske extra märkvärdigt i en tid då bokläsandet generellt är hotat av elektroniska media och konkurrensen är stenhård om uppmärksamheten. Det är ett uttryck för den höga kvalitet som finns i svensk barnlitteratur.

God litteratur befrämjar god kunskap. God barnlitteratur kan öka förståelsen för vår kultur i andra länder .

Den förståelsen ska förstås vara ömsesidig. Och är det också. Sheherazades

fantasifyllda list betyder förmodligen lika mycket för svenska barn som Pippis upptåg stimulerar arabiska. Men totalt sett har vi alldeles för få goda arabiska barnböcker, videofilmer eller TV-spel som svenska barn kan få del av. Det är en utmaning för kommande bok- och biblioteksmässor.

Just arabiska språket är i detta sammanhang intressant. Mellanöstern och Nordafrika, där arabiskan talas av flertalet, är Europas – och därmed också Sveriges – närmaste granne i söder och sydost. Därifrån kom en gång mycket av vår civilisation och kultur. Där sker också idag viktiga framsteg och vår framtid kommer alltid att få påverkan därifrån.

Men området präglas också av oro och spänningar, förorsakade av diktatur, ofrihet, konflikter, svag ekonomisk utveckling och bristande respekt för mänskliga rättigheter.

I det arbete som utförts på senare år i den svenska regeringens Euro-islamprojekt har ”dialog” kommit att betyda fem arbetsområden.

Tillsammans med övriga EU-länder och länderna söder och öster om Medelhavet har vi enats om att finna samarbetsformer för:

– Forskning kring vår gemensamma historia, våra värderingar, våra religiösa föreställningar och politiska ideologier. – Förbättrad undervisning om varandras länder och kulturer på alla nivåer. – Förbättrade ömsesidiga presentationer i massmedier av våra länder och allmänna förhållanden. – Jämförande studier av våra statsskick, mänskliga rättigheter, demokrati och jämställdhet. – Förbättrat kulturutbyte mellan våra länder.

Ett konkret svenskt bidrag till detta arbete blir ett ”dialoginstitut” i Alexandria, Egypten. Omkring 20 miljoner kronor har satsats på att sätta ett gammalt svenskt hus i staden i stånd, och en svensk chef – Rolf Carlman – finns nu på plats för att inleda arbetet. Jag hoppas kunna inviga Alexandriainstitutet i april nästa år.

Det är roligt att just Göteborg visat stort intresse för vår satsning i Alexandria. Göteborgs universitet har ett samarbetsavtal med Alexandria-universitetet och Göteborgssällskapet Alexandrias vänner satsar på stöd till projektet ”Bibliotecha Alexandrina”.

En viktig del av arbetet vid Alexandriainstitutet blir att främja det litterära utbytet, inte minst på barnlitteraturens område. Hjältinnan Pippi och den listiga Sheherazade kommer att fortsätta gynna dialogen.

En av de viktigaste lärdomarna från Balkan är faran av att låta olika bilder av historien utvecklas parallellt utan kritisk reflektion, fram till den punkt då det inte längre finns förutsättningar att ta till sig den andres perspektiv. Fram till den punkt då oförsonligheten blir norm.

När ett arabiskt barn läser om den ettriga Pippi och när ett svenskt barn läser och tar till sig den listiga Sheherazade är det byggstenar i en politisk process. En process där vår uppgift är att visa att Samuel Huntingtons observationer om kulturfrågornas ökade politiska betydelse skall kunna bli en tillgång och inte ett problem.

Taggar

1990-tal, 1999, Kvinna, Politiska tal, Socialdemokraterna

URI

<https://www.svenskatal.se/tale/anna-lindh-pippi-pa-arabiska-och-sheherazade-pa-svenska-omsesidig-dialog-forebygger-konflikter>